

หมวดที่ 10

ลำดับการดำเนินคดี การสั่งพิจารณาคดี และการเลื่อนพิจารณาคดี

เค้าโครงเรื่อง

1. ลำดับการดำเนินคดี
2. การนั่งพิจารณาแยกออกพิจารณาได้ 4 ประการคือ
  - 2.1 สถานที่นั่งพิจารณา
  - 2.2 วันเวลานั่งพิจารณา
  - 2.3 การนั่งพิจารณาคดีในศาลต้องกระทำต่อหน้าคู่ความ
  - 2.4 การนั่งพิจารณาคดีในศาลต้องกระทำโดยเปิดเผย
3. การเลื่อนการนั่งพิจารณาคดี แยกออกพิจารณาได้ 2 ประการคือ
  - 3.1 เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีโดยดุลพินิจของศาล
  - 3.2 เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีโดยกฎหมาย

สาระสำคัญ

1. การนั่งพิจารณาคดีจะต้องกระทำในศาลที่ยื่นคดีไว้ในวันที่ศาลเปิดทำการ และตามเวลาทำงานที่ศาลได้กำหนดไว้
2. ตามข้อ 1 นั้น เว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น และในกรณีมีเหตุฉุกเฉินหรือจำเป็น ศาลจะสั่งกำหนดการนั่งพิจารณา ณ สถานที่อื่นหรือในวันหยุดงานหรือในเวลาใด ๆ ก็ได้
3. การนั่งพิจารณาคดีจะต้องกระทำต่อหน้าคู่ความที่มาศาลและโดยเปิดเผย เว้นแต่บางกรณีที่นั่งพิจารณาลับหลังคู่ความหรือเป็นการลับได้
4. ศาลต้องดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี
5. ศาลจะสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีได้เมื่อมีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้จำต้องเลื่อนหรือศาลมีกิจธุระ คู่ความมีเหตุจำเป็น หรือคู่ความ ทนายความ พยาน ป่วย

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

เมื่อศึกษาบทเรียนนี้แล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายได้ว่าการนั่งพิจารณาคดีจะต้องกระทำที่ศาลใดและวันเวลาใด
2. อธิบายได้ว่าการนั่งพิจารณาจะต้องกระทำต่อหน้าคู่ความที่มาศาลและโดย

เปิดเผย

3. อธิบายได้ว่า การนั่งพิจารณาคดีศาลต้องดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้

4. ทราบได้ว่าศาลจะส่งเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีได้กรณีใดบ้าง

หมวดที่ 10

ลำดับการดำเนินคดี การสั่งพิจารณาคดี และการเลื่อนพิจารณาคดี

บทที่ 1

ลำดับการดำเนินคดี

โดยปกติแล้วการพิจารณาคดีในศาลจะมีคดีขึ้นมาสู่ศาลเป็นจำนวนมาก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 51 จึงบัญญัติว่า ให้เป็นหน้าที่ของศาลที่จะปฏิบัติ ดังนี้ (1) ลงทะเบียนคดีในสารบบความของศาลตามลำดับที่รับไว้ กล่าวคือ ตามวันและเวลาที่ยื่นหรือเสนอคำฟ้องเริ่มคดีต่อศาล ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ “ดังนั้น การพิจารณาคดีของศาลจึงต้องดำเนินการไปตามลำดับเลขหมายสำนวนในสารบบความ ศาลจะเลือกพิจารณาก่อนหลังหรืออาศัยความยากง่ายแห่งคดีนั้นไม่ได้ ดังนี้ เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 17 ที่บัญญัติว่า “คดีที่ได้ยื่นฟ้องไว้ต่อศาลนั้น ให้ศาลดำเนินการไปตามลำดับเลขหมายสำนวนในสารบบความ เว้นแต่ศาลจะกำหนดเป็นอย่างอื่นเมื่อมีเหตุผลพิเศษ”

จากบทบัญญัติในมาตรา 17 นั้น การพิจารณาคดีในศาลตามปกติศาลต้องดำเนินการพิจารณาตามลำดับ เว้นแต่กรณีที่ศาลไม่ต้องดำเนินการพิจารณาตามลำดับเมื่อมีเหตุผลพิเศษ

1. กรณีศาลต้องดำเนินการพิจารณาตามลำดับ หมายความว่า เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลก็เป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องลงทะเบียนคดีในสารบบความของศาลตามลำดับที่รับไว้ การพิจารณาคดีของศาลจึงต้องเป็นไปตามลำดับนั้นเช่นกัน

“ลำดับหมายเลขสำนวนคดีในสารบบความ” หมายถึงลำดับหมายเลขคดีดำบรรดาคดีซึ่งได้ยื่นฟ้องต่อศาล ศาลจะลงหมายเลขคดีดำไว้เสมอตามลำดับในแต่ละปี เช่นคดีหมายเลขดำที่ 15/2532 ย่อมหมายถึงเป็นคดีที่ฟ้องเป็นลำดับที่ 15 ของศาลนั้นในปี 2532 เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในประเด็นแห่งคดีแล้วจะลงหมายเลขคดีแดง เช่นหมายเลขคดีแดงที่ 5/2532 ย่อมหมายถึงเป็นคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในประเด็นแห่งคดีแล้ว เป็นลำดับที่ 5 ของศาลนั้นในปี 2532 สำหรับในชั้นอุทธรณ์และชั้น

ฎีกาเกี่ยวกับลำดับหมายเลขสำนวนคดีในสารบบความตั้งเป็นเช่นเดียวกับที่กล่าวข้างต้น นั้นหมายความว่า คดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาจะปรากฏเลขคดีดำ 3 ครั้ง และคดีแดง 3 ครั้ง

ดังนั้น การดำเนินการพิจารณาคดีของศาล จึงต้องเป็นไปตามลำดับหมายเลข คดีดำที่ลงทะเบียนในสารบบความ

2. กรณีที่ศาลไม่ต้องดำเนินการพิจารณาตามลำดับ หมายถึงการพิจารณาคดีของ ศาลมิได้เป็นไปตามลำดับที่กล่าวไว้ในข้อ 1 ทั้งนี้ เป็นเพราะมีเหตุผลพิเศษ “เหตุผล พิเศษ” หมายถึงเหตุผลใด ๆ ก็ตามที่อาจทำให้ศาลต้องดำเนินการพิจารณาข้ามลำดับ หมายเลขสำนวนคดีในสารบบความ เหตุผลพิเศษนี้ไม่ต้องถึงกับเป็นเหตุสุดวิสัยหรือ พฤติการณ์พิเศษแต่อย่างใด ในการยกเหตุผลพิเศษขึ้นกล่าวอ้างนี้อาจเป็นเพราะศาล เห็นสมควรเองหรือคู่ความฝ่ายใดมีคำขอก็ได้

ตัวอย่าง คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 192/2503 โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่ พินาทระหว่างพิจารณาคดี ไฟไหม้ตึกพินาทจนใช้อาศัยไม่ได้ และสัญญาเช่าก็ครบ กำหนดลง โจทก์ประสงค์จะรื้อซากตึกเพื่อก่อสร้างใหม่ จึงยื่นคำร้องขอเร่งคดีให้ศาลได้ โปรดไปเผชิญสืบสถานที่พินาทเพื่อประกอบการพิจารณาว่า สมควรจะรีบพิจารณาคดีนี้ เป็นกรณีพิเศษหรือไม่ โดยโจทก์จะจัดหาหนะมารับ ศาลฎีกามีคำสั่งว่าให้ศาลแพ่งพร้อม ด้วยโจทก์จำเลยทั้งสามสำนวนไปเดินเผชิญสืบตรวจห้องพินาทที่ว่าถูกไฟไหม้ให้ปรากฏ ว่า ห้องพินาทของแต่ละสำนวนถูกไฟไหม้จริงหรือไม่ ถ้าไหม้จริงไหม้มากหรือน้อย เพียงไรมีสภาพอย่างไร แล้วให้บันทึกรายละเอียดส่งสำนวนกลับคืนศาลฎีกา ตามตัวอย่าง นี้เป็นเหตุผลพิเศษ

ตัวอย่าง คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 66/2490 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชนะ คดี ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับ ให้ขับไล่จำเลยออกจากห้องเช่า จำเลยฎีกาและขอทุเลา การบังคับศาลฎีกาสั่งไม่อนุญาต จำเลยจึงยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีการับพิจารณาคดีเป็นการ ด่วนเพราะการที่จำเลยจะต้องออกจากห้องเช่าตามหมายบังคับคดีในเวลากะทันหัน เป็น การสุดวิสัยที่จะหาที่อื่นอยู่ได้ทัน ศาลฎีกามีคำสั่งว่า เหตุยังไม่ถึงกับควรเร่งสำนวนไปข้าม หน้าสำนวนอื่นซึ่งจำเลยอื่นอาจเดือดร้อนมากกว่าให้ยกคำร้อง ตามตัวอย่างนี้ศาลไม่ถือ เป็นเหตุผลพิเศษ จึงสั่งยกคำร้อง

บทที่ 2

การนั่งพิจารณาคดี

เมื่อศาลได้รับคำฟ้องของโจทก์และจำเลยให้การ หรือพ้นกำหนดเวลายื่นคำให้การ แล้ว ศาลจะเริ่มทำการพิจารณาคดี ในการพิจารณาคดีของศาลนี้จะทำโดยศาลออกนั่งบัลลังก์ฟังการดำเนินคดีของคู่ความทั้งสองฝ่าย ซึ่งเรียกว่าการนั่งพิจารณานั้นเอง “การนั่งพิจารณา” ตามบทวิเคราะห้ศัพท์ มาตรา 1(9) ให้หมายความว่า การที่ศาลออกนั่งเกี่ยวกับการพิจารณาคดี เช่น ชี้สองสถาน สืบพยาน ทำการไต่สวน ฟังคำขอต่าง ๆ และฟังคำแถลงการณ์ด้วยวาจา”

การนั่งพิจารณาคดีจะทำสถานที่ใด วันเวลาใด และต่อหน้าใครนั้น ได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 35 และมาตรา 36 ดังนี้

มาตรา 35 ถ้าประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น การนั่งพิจารณาคดีที่ยื่นไว้ต่อศาลใดจะต้องกระทำในศาลนั้นในวันเวลาที่ศาลเปิดทำการและตามเวลาทำงานที่ศาลได้กำหนดไว้ แต่ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินหรือเป็นการจำเป็น ศาลจะมีคำสั่งกำหนดการนั่งพิจารณา ณ สถานที่อื่น หรือในวันหยุดงาน หรือในเวลาใด ๆ ก็ได้

มาตรา 36 การนั่งพิจารณาคดีจะต้องกระทำในศาลต่อหน้าคู่ความที่มาศาลและโดยเปิดเผย เว้นแต่

(1) ในคดีเรื่องใดที่มีความจำเป็น เพื่อรักษาความเรียบร้อยในศาล เมื่อศาลได้ขับไล่คู่ความฝ่ายใดออกไปเสียจากบริเวณศาลโดยที่ประพฤติไม่ควร ศาลจะดำเนินการนั่งพิจารณาคดีไปลับหลังคู่ความฝ่ายนั้นก็ไต่

(2) ในคดีเรื่องใด เพื่อความเหมาะสม หรือเพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ ถ้าศาลเห็นสมควรจะห้ามมิให้มีการเปิดเผยซึ่งข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์ต่าง ๆ ทั้งหมด หรือแต่บางส่วนแห่งคดีซึ่งปรากฏจากคำคู่ความหรือคำแถลงการณ์ของคู่ความหรือจากคำพยานหลักฐานที่ได้สืบมาแล้ว ศาลจะมีคำสั่งดังต่อไปนี้ก็ได้

(ก) ห้ามประชาชนมิให้เข้าฟังการพิจารณาทั้งหมด หรือแต่บางส่วนแล้วดำเนินการพิจารณาไปโดยไม่เปิดเผย หรือ

(ข) ห้ามมิให้ออกโฆษณาข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่นว่านั้นในบรรดาคดีทั้งปวงที่ฟ้องขอหย่า หรือฟ้องชายชู้ หรือฟ้องให้รับรองบุตร ให้ศาลห้ามมิให้มี

การเปิดเผยซึ่งข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ใด ๆ ที่ศาลเห็นเป็นการไม่สมควรหรือจะพ้อเห็นได้ว่าจะทำให้เกิดการเสียหายอันไม่เป็นธรรมแก่คู่ความ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ไม่ว่าศาลจะได้มีคำสั่งตามอนุมาตรา (2) นี้หรือไม่ คำสั่งหรือคำพิพากษาซึ่งขาดคดีของศาลนั้น ต้องอ่านในศาลโดยเปิดเผยและมีให้ถือว่าการออกโฆษณาทั้งหมด หรือแต่บางส่วนแห่งคำพิพากษานั้น หรือย่อเรื่องแห่งคำพิพากษาโดยเป็นกลาง และถูกต้องนั้นเป็นผิดกฎหมาย

การนั่งพิจารณาแยกออกพิจารณาได้ 4 ประการคือ

1. สถานที่นั่งพิจารณา
2. วันเวลานั่งพิจารณา
3. การนั่งพิจารณาคดีในศาลต้องกระทำต่อหน้าคู่ความ
4. การนั่งพิจารณาคดีในศาลต้องกระทำโดยเปิดเผย

1. สถานที่นั่งพิจารณา

หลักกฎหมาย

ถ้าประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น การนั่งพิจารณาคดีที่ยื่นไว้ต่อศาลใดจะต้องกระทำในศาลนั้น

ข้อพิจารณา

สถานที่นั่งพิจารณา ตามปกติการนั่งพิจารณาจะต้องกระทำในศาลที่คดีได้ยื่นไว้ เช่น คดีได้ยื่นไว้ต่อศาลจังหวัดสุพรรณบุรี การนั่งพิจารณาต้องกระทำที่ทำการศาลจังหวัดสุพรรณบุรี

2. วันเวลานั่งพิจารณา

หลักกฎหมาย

การนั่งพิจารณาคดีที่ยื่นไว้ต่อศาลใดจะต้องกระทำในศาลนั้น ในวันที่ศาลเปิดทำการและตามเวลาที่ศาลได้กำหนดไว้

ข้อพิจารณา

การนั่งพิจารณาที่กระทำในศาลต้องกระทำในวันที่ศาลเปิดทำการก็คือวันตามประกาศของทางราชการนั่นเอง และตามเวลาทำงานที่ศาลได้กำหนดไว้ ซึ่งจะเริ่มตั้งแต่

เวลา 08.30 นาฬิกา ถึง 16.30 นาฬิกา โดยศาลจะกำหนดเวลานั่งพิจารณาคดีชั้นหนึ่งว่า
ตอนเช้าเป็นเวลาหนึ่งพิจารณา ตอนบ่ายเป็นเวลาอ่านคำพิพากษาก็ได้

ข้อยกเว้น

หลักกฎหมาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 35 บัญญัติว่า “ถ้าประมวล
กฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น.....แต่ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินหรือเป็นการจำเป็น
ศาลจะมีคำสั่งกำหนดการนั่งพิจารณา ณ สถานที่อื่น หรือในวันหยุดงาน หรือในเวลาใด ๆ
ก็ได้”

ข้อพิจารณา

ตามหลักแล้วการนั่งพิจารณาคดีต้องกระทำในศาลที่ยื่นคดีไว้ในวันที่ศาลเปิดทำการ
และตามเวลาทำงานที่ศาลได้กำหนดไว้ แต่เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
แพ่งและพระธรรมนูญศาลยุติธรรมได้บัญญัติเป็นข้อยกเว้นให้นั่งพิจารณา ณ สถานที่อื่น
หรือวันเวลาอื่น นอกจากนี้ กรณีมีเหตุฉุกเฉินหรือเป็นการจำเป็น ศาลจะมีคำสั่ง
กำหนดการนั่งพิจารณา ณ สถานที่อื่นหรือวันเวลาอื่นก็ได้

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการนั่งพิจารณาคดีอาจกระทำ ณ สถานที่อื่น หรือวันเวลาอื่น
นอกจากศาลที่ยื่นคดีไว้ หรือวันที่ศาลเปิดทำงานและตามเวลาที่ศาลได้กำหนดไว้ได้ 2 กรณีคือ

**2.1 กรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และตามพระธรรมนูญ
ศาลยุติธรรมบัญญัติให้นั่งพิจารณา ณ สถานที่อื่น และวันเวลาอื่น**

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น

1) การส่งประเด็นไปสืบ

ป.วิ.แพ่ง มาตรา 102 วรรคแรกและวรรคสอง บัญญัติว่า “ให้ศาลที่
พิจารณาคดีเป็นผู้สืบพยานหลักฐานโดยจะสืบในศาลหรือนอกศาล ณ ที่ใด ๆ ก็ได้ แล้วแต่
ศาลจะสั่งตามที่เห็นสมควรตามความจำเป็นแห่งสถานของพยานหลักฐานนั้น

แต่ถ้าศาลที่พิจารณาคดีเห็นเป็นการจำเป็นให้มีอำนาจมอบให้ผู้พิพากษา
คนใดคนหนึ่งในศาลนั้น หรือตั้งให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทนได้ให้ผู้พิพากษาที่รับ
มอบหรือศาลที่ได้รับแต่งตั้งนั้นมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับศาลที่พิจารณาคดีรวมทั้ง
อำนาจที่จะมอบให้ผู้พิพากษาคคนใดคนหนึ่งในศาลนั้น หรือตั้งศาลอื่นให้ทำการสืบ
พยานหลักฐานแทนต่อไปด้วย”

2) การเดินเผชิญสืบสถานที่

ป.วิ.แพ่ง มาตรา 107 บัญญัติว่า “ถ้าศาลเห็นว่าในการสืบสวนหาความจริง จำเป็นต้องไปสืบพยาน ณ สถานที่ซึ่งข้อเท็จจริงอันประสงค์จะให้พยานเบิกความนั้นได้เกิดขึ้น ให้ศาลหรือผู้พิพากษาที่รับมอบ หรือศาลที่ได้รับแต่งตั้งเพื่อการนั้นส่งหมายเรียกไปยังพยานระบุสถานที่และวันเวลาที่จะไปสืบพยาน แล้วสืบพยานไปตามนั้น”

2.2 กรณีมีเหตุฉุกเฉินหรือเป็นการจำเป็น

ที่ว่าศาลต้องนั่งพิจารณาคดีเฉพาะแต่ในที่ที่ต้องทำการของศาลนั้นเป็นเพียงหลักปฏิบัติโดยทั่ว ๆ ไปเท่านั้น หากจะทำให้ไม่สะดวกต่อการพิจารณา หรือมีความจำเป็นบางประการที่ศาลจะต้องออกไปนั่งพิจารณายังนอกที่ตั้งทำการปกติของศาลแล้ว ศาลก็อาจทำได้ดังเช่น

1) กรณีมีเหตุฉุกเฉิน เช่นเกิดน้ำท่วมหรือมีเหตุขัดข้องอย่างอื่น ศาลจะมีคำสั่งกำหนดการนั่งพิจารณา ณ สถานที่อื่นนอกศาลก็ได้

2) กรณีเป็นการจำเป็น เช่น เมื่อได้นั่งพิจารณาแล้วและหมดเวลาเสียก่อนโดยสืบพยานยังไม่ทันเสร็จ ทั้งพยานมาศาลและรออยู่ ดังนี้ ศาลจะนั่งพิจารณาต่อไปก็ได้ หรือคดีมีจำนวนมากศาลอาจกำหนดการนั่งพิจารณาในวันหยุดราชการก็ได้

3. การนั่งพิจารณาในศาลต้องกระทำต่อหน้าคู่ความ

หลักกฎหมาย

การนั่งพิจารณาคดีจะต้องกระทำในศาลต่อหน้าคู่ความที่มาศาล

ข้อพิจารณา

ได้กล่าวมาแล้วว่าการนั่งพิจารณาคดีจะต้องกระทำในศาลที่คดีนั้นยื่นไว้ในวันที่ศาลเปิดทำการและตามเวลาทำงานที่ศาลกำหนดไว้ นอกจากนี้ จะต้องกระทำต่อหน้าคู่ความ¹ ด้วย กล่าวคือ การนั่งพิจารณาคดีศาลต้องแจ้งกำหนดวันนัดให้คู่ความทราบ เพื่อคู่ความจะได้มาศาล และรักษาผลประโยชน์ในเชิงคดีของเขา ถ้าศาลมิได้แจ้งกำหนดวันนั่งพิจารณาให้คู่ความทราบ และนั่งพิจารณาไปเลย จึงเป็นการนั่งพิจารณาลับหลังคู่ความนั้น

---

¹คู่ความ หมายความว่า บุคคลผู้ยื่นคำฟ้อง หรือถูกฟ้องต่อศาลและเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้น ๆ ตามกฎหมาย หรือในฐานะทนายความ

ทำไม่ได้ แต่ถ้าคู่ความได้ทราบกำหนดวันหนึ่งพิจารณาตามที่ศาลแจ้งแล้วคู่ความไม่มาศาล
อย่างนี้ศาลหนึ่งพิจารณาลับหลังคู่ความได้

ข้อยกเว้น

ตามหลักแล้วการนั่งพิจารณาคดีจะต้องกระทำในศาลต่อหน้าคู่ความ แต่มี
ข้อยกเว้นการนั่งพิจารณาคดีในศาลลับหลังคู่ความได้มีดังนี้

1) คู่ความถูกไล่ออกจากบริเวณศาล ทั้งนี้ เป็นไปตามมาตรา 36 (1) ที่ว่า “ในคดี
เรื่องใดที่มีความจำเป็นเพื่อความเรียบร้อยในศาล เมื่อศาลได้ขับไล่คู่ความฝ่ายใดออกไป
เสียจากบริเวณศาลโดยที่ประพฤติไม่สมควร ศาลจะดำเนินการนั่งพิจารณาคดีต่อไป ลับ
หลังคู่ความฝ่ายนั้นก็ได้”

2) การพิจารณาคดีที่คู่ความขาดนัด เมื่อคู่ความฝ่ายใดขาดนัดก็ไม่ต้องพิจารณา
ต่อหน้าคู่ความฝ่ายนั้น (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 200)

3) ในคดีที่มีการร้องสอด ตามมาตรา 57 เมื่อมีผู้ร้องสอดเข้ามาในคดี การนั่ง
พิจารณาคดีก่อนที่ผู้ร้องสอดจะเข้ามานั้น แม้จะกระทำลับหลังผู้ร้องสอด การนั่งพิจารณา
นั้นก็ใช้ได้

4) การส่งประเด็นไปสืบ ซึ่งจำเลยจะตามไปฟังหรือไม่ไปก็ได้ (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 102)

5) การนั่งพิจารณาคำขอฝ่ายเดียว ซึ่งไม่ต้องสอบถามคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง (ป.วิ.
แพ่ง มาตรา 21(3))

4. การนั่งพิจารณาในศาลต้องกระทำโดยเปิดเผย

หลักกฎหมาย

การนั่งพิจารณาคดีจะต้องกระทำในศาลต่อหน้าคู่ความที่มาศาลและโดยเปิดเผย

ข้อพิจารณา

ในการนั่งพิจารณาคดีของศาลนั้น ศาลต้องให้โอกาสแก่คู่ความทุกฝ่าย ในอันที่จะ
มาฟังการพิจารณาและใช้สิทธิเกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาเพื่อต่อสู้คดีและรักษา
ผลประโยชน์ของเขา นอกจากนี้ ศาลยังเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนจึงต้อง
เปิดโอกาสให้คู่ความ และประชาชนทั่วไปเข้าฟังการพิจารณาได้ ซึ่งจะต้องกระทำโดย
เปิดเผยนั่นเอง

ข้อยกเว้น

หลักกฎหมาย

ในคดีเรื่องใดเพื่อความเหมาะสม หรือเพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ ถ้าศาลเห็นสมควรจะห้ามมิให้มีการเปิดเผยซึ่งข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์ต่าง ๆ ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแห่งคดี ซึ่งปรากฏจากคำคู่ความหรือคำแถลงการณ์ของคู่ความ หรือจากคำพยานหลักฐานที่ได้สืบมาแล้วศาลจะมีคำสั่งต่อไปนี้ก็ได้

1) ห้ามประชาชนมิให้เข้าฟังการพิจารณาทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้วดำเนินการพิจารณาไปโดยไม่เปิดเผย หรือ

2) ห้ามมิให้ออกโฆษณาข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่นว่านั้น

ในบรรดาคดีทั้งปวงที่ฟ้องขอหย่า หรือฟ้องชายชู้ หรือฟ้องให้รับรองบุตรให้ศาลห้ามมิให้มีการเปิดเผยซึ่งข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ใด ๆ ที่ศาลเห็นเป็นการไม่สมควร หรือพอจะเห็นได้ว่าจะทำให้เกิดการเสียหายอันไม่เป็นธรรมแก่คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ข้อพิจารณา

ตามหลักกฎหมายที่ได้กล่าวมาในข้อ 4 นั้น การพิจารณาคดีของศาลเป็นสิ่งที่สมควรเปิดเผยให้ประชาชนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมีโอกาสทราบเรื่อง เพราะการกระทำของศาลเป็นการกระทำในฐานะที่เป็นกลางจึงต้องให้มีผู้รู้เห็น แต่ก็มีบางกรณีที่มีการพิจารณาคดีของศาลไม่สมควรจะเปิดเผยซึ่งเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไป

กรณีศาลมีอำนาจพิจารณาโดยไม่เปิดเผย หรือทางปฏิบัติเรียกว่าพิจารณาลับ การพิจารณาลับมิได้หมายความว่าพิจารณาในที่ลับ แต่หมายความว่าพิจารณาได้ทำในห้องพิจารณาของศาลอย่างธรรมดาตนเอง เพียงแต่ห้ามประชาชนเข้าฟังการพิจารณาทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือห้ามมิให้ผู้ใดออกโฆษณาข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ต่าง ๆ สำหรับการพิจารณาโดยไม่เปิดเผย

1) คดีทั่วไปศาลมีคำสั่งต่อไปนี้

ก. ห้ามประชาชนมิให้เข้าฟังการพิจารณาทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้วดำเนินการพิจารณาไปโดยไม่เปิดเผย การห้ามประชาชนเข้าฟังการพิจารณา หมายความว่าห้ามประชาชนโดยทั่วไปจะห้ามเข้าฟังการพิจารณาทั้งหมด หรือแต่เฉพาะการพิจารณาบางส่วนก็ได้ โดยออกประกาศปิดไว้หรือให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลแจ้งด้วย

วาจาในขณะนั้นก็ได้ เช่นคดีซึ่งมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความลับของทางราชการทหาร คดีเรียกค่าสินไหมทดแทนในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา คดีอันกระทบกระเทือนต่อศาสนา เป็นต้น หากศาลเห็นสมควรจะห้ามมิให้มีการเปิดเผยซึ่งข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ต่าง ๆ ศาลจะมีคำสั่งห้ามประชาชนไม่ให้เข้าฟังในการพิจารณาคดีดังกล่าวนี้ ส่วนใครจะอยู่ในห้องพิจารณาได้บ้างในเวลาพิจารณาลับไม่มีกำหนดไว้ได้แต่กำหนดไว้ชัดแจ้งว่าห้ามประชาชนเข้าฟัง คงเข้าฟังได้แต่คู่ความ ทนายความของคู่ความ พยานที่จะเบิกความ และเจ้าพนักงานของศาลที่จำเป็น คนภายนอกคนใดจะเข้าฟังได้ก็ต่อเมื่อศาลอนุญาตให้คนนั้นเข้าฟังเป็นพิเศษเท่านั้น การสั่งห้ามของศาลตามข้อ ก. นี้หมายรวมถึงศาลห้ามการโฆษณาข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์ในคดีตามข้อ ข. ด้วย

ข. ห้ามมิให้ออกโฆษณาข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่นว่านั้น หมายความว่าในการพิจารณาประชาชนเข้าฟังการพิจารณาได้ เพียงห้ามมิให้ออกโฆษณา ข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ต่าง ๆ เท่านั้น

2) คดีที่ฟ้องขอหย่า หรือฟ้องชายชู้ หรือฟ้องให้รับรองบุตร

คดีที่ 3 ชนิดนี้กฎหมายให้ศาลสั่งห้ามไม่ให้มีการเปิดเผยข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์ใด ๆ ในคดีที่ศาลเห็นเป็นการไม่สมควร หรือพอจะเห็นได้ว่าจะทำให้เกิดการเสียหายอันไม่เป็นธรรมแก่คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง หากเห็นว่าไม่เป็นการไม่สมควรประการใดและไม่น่าจะทำให้เกิดการเสียหายอันไม่เป็นธรรมแต่อย่างใดก็ไม่ต้องห้าม การห้ามทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้แล้วแต่ศาล โดยพิจารณาถึงการไม่สมควรและการเสียหายอันไม่เป็นธรรม ซึ่งอาจเกิดแก่คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง กฎหมายบัญญัติให้สั่งแต่เฉพาะห้ามไม่ให้เปิดเผยซึ่งข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์ในคดีเท่านั้น ไม่ได้บัญญัติว่าให้ดำเนินการพิจารณาไปโดยไม่เปิดเผย (พิจารณาลับ) ดังนั้น ศาลจะสั่งให้พิจารณาลับหรือไม่คงต้องพิเคราะห์ตามข้อ ก. ส่วนตามข้อ ข. คงไม่มีปัญหาอย่างใดเพราะหากศาลเห็นสมควรสั่งห้ามออกโฆษณา ซึ่งข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ในคดีก็ย่อมสั่งได้

อย่างไรก็ดี แม้ตามข้อยกเว้นข้อ 1 และข้อ 2 จะบัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งพิจารณาลับ หรือห้ามออกโฆษณาซึ่งข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ต่าง ๆ หรือห้ามเปิดเผยซึ่งข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ใด ๆ ที่ศาลเห็นเป็นการไม่สมควร หรือพอจะเห็นได้ว่าจะทำให้เกิดการเสียหายอันไม่เป็นธรรมแก่คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่ถ้าศาลจะพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดีต้องกระทำโดยเปิดเผย ศาลจะอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นการลับไม่ได้

(มาตรา 36 วรรคท้าย และมาตรา 140(3) และศาลจะห้ามไม่ให้ใครนำคำพิพากษาทั้งหมด หรือแต่บางส่วนไปโฆษณาไม่ได้ หรือจะห้ามไม่ให้เขาขอร้องไปโฆษณาก็ไม่ได้ แต่การขอร้องเรื่องแห่งคำพิพากษานั้นไม่ใช่เป็นกลางและถูกต้องอาจเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ตามมาตรา 32(2) ได้

บทที่ 3

การเลื่อนการพิจารณา

เมื่อโจทก์ยื่นคำฟ้องต่อศาลและจำเลยได้ยื่นคำให้การต่อสู้คดีแล้ว หรือจำเลยไม่ยื่นคำให้การเมื่อพ้นกำหนดเวลายื่นคำให้การ และโจทก์ได้ยื่นคำร้องขอต่อศาลให้สั่งว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ศาลก็จะกำหนดวันนัดพิจารณาคดีต่อไป หรือคดีที่ต้องชี้สองสถานเมื่อศาลชี้สองสถานเสร็จแล้ว ศาลก็จะนัดวันนัดพิจารณาคดีต่อไปเช่นเดียวกัน เมื่อศาลได้กำหนดวันนัดพิจารณาแล้วถึงกำหนดวันนัด หากคู่ความฝ่ายใดไม่มาศาลโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรและมีได้ร้องขอเลื่อนคดี หรือแจ้งเหตุขัดข้องที่ตนไม่ได้มาศาลเสียก่อนแล้ว ก็ถือได้ว่าคู่ความฝ่ายนั้นเป็นผู้ขาดนัดพิจารณา ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 197 วรรคสอง อันอาจทำให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาต้องเสียประโยชน์ในการดำเนินคดีของตน เมื่อเป็นดังนี้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ไม่อาจมาศาลได้ตามวันที่ศาลกำหนดนัดพิจารณา เป็นเพราะป่วยเจ็บ หรือด้วยเหตุอื่นก็ตาม ชอบที่จะขอเลื่อนการพิจารณาได้

ตามหลักแล้วเมื่อศาลได้กำหนดวันนัดพิจารณาคดีและคู่ความทุกฝ่ายทราบวันนัดแล้ว ย่อมเป็นหน้าที่ของศาลจะต้องออกทำการนัดพิจารณาคดีตามวันเวลาที่นัดไว้ และคู่ความทั้งสองฝ่ายจะต้องมาศาลตามที่ได้นัดไว้ด้วย เมื่อศาลออกทำการนัดพิจารณาคดี ศาลต้องดำเนินการนัดพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้ โดยไม่ต้องเลื่อนจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 37) หมายความว่าศาลที่ออกนัดพิจารณาคดีจะต้องดำเนินการนัดพิจารณาคดีในวันที่ศาลเปิดทำการและตามเวลาทำงานที่ศาลกำหนดไว้เป็นวัน ๆ ติดต่อกันตลอดไปจนกว่าจะเสร็จคดี มิได้หมายความว่าเมื่อศาลเริ่มนัดพิจารณาคดีในวันใดแล้ว ศาลจะต้องดำเนินการพิจารณาคดีติดต่อกันตลอดเวลาเรื่อยไปทั้งกลางวันและกลางคืนโดยไม่มีเหตุหยุดพัก ในการดำเนินการนัดพิจารณาคดีของศาลเชื่อว่าจะทำให้ติดต่อกันเสมอไปไม่ บางที่พยานมาไม่พร้อม คู่ความป่วย ทนายของคู่ความป่วย หรือศาลติดธุระ จึงทำให้ไม่สามารถดำเนินการนัดพิจารณาคดีติดต่อกันได้ จึงจำเป็นต้องเลื่อนการนัดพิจารณาคดีไปในวันอื่น

4. เกี่ยวกับการเลื่อนการนัดพิจารณาคดีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 38, 39, 40, 41, 42 และ 45 ซึ่งแยกออกพิจารณาได้ 2 ประการคือ

4.1 เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีโดยดุลพินิจของศาล (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 38, 39, 40 และ 41)

4.2 เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีโดยกฎหมาย (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 42 และ 45)

4.1 เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีโดยดุลพินิจของศาล มี 4 ประการคือ

4.1.1 การเลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะกิจธุระของศาล

หลักกฎหมาย

ถ้าในวันที่กำหนดนัดนั่งพิจารณาคดีศาลไม่มีเวลาพอที่จะดำเนินการนั่งพิจารณาเนื่องจากกิจธุระของศาล ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาไปในวันอื่นตามที่เห็นสมควรก็ได้ (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 38)

ข้อพิจารณา

1. ตามปกติเมื่อศาลได้แจ้งนัดนั่งพิจารณาให้คู่ความทราบแล้ว เมื่อถึงเวลาตามที่นัดศาลจะดำเนินการนั่งพิจารณาคดี แต่ในบางคราวในวันที่ศาลนัดนั้น ศาลเกิดมีกิจธุระอย่างอื่นต้องทำซึ่งเป็นกิจการงานของศาล ดังนี้ ศาลก็ไม่สามารถดำเนินการนั่งพิจารณาคดีตามที่นัดไว้ได้ เช่น ศาลนัดพิจารณาคดีไว้หลายเรื่อง เมื่อศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีเรื่องหนึ่ง ปรากฏว่าศาลยังสืบพยานคดีเรื่องนี้ไม่เสร็จ จำเป็นต้องสืบพยานต่อไป ระหว่างที่ดำเนินการนั่งพิจารณาคดีนี้ พอได้ถึงกำหนดนัดนั่งพิจารณาคดีอีกเรื่องหนึ่ง อย่างนี้ศาลเห็นว่าไม่มีเวลาพอที่จะดำเนินการนั่งพิจารณาคดีเรื่องหลังเพราะกิจธุระของศาล ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีเรื่องหลังก็ได้

2. การเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีเพราะกิจธุระของศาลนี้ จะเลื่อนกี่ครั้งก็ได้มีได้มีบัญญัติห้ามไว้

3. เมื่อศาลไม่อาจดำเนินการนั่งพิจารณาคดีตามวันที่กำหนดนัดได้เพราะกิจธุระของศาล ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาไปในวันอื่นตามที่เห็นสมควรก็ได้ หมายความว่าศาลจะสั่งเลื่อนนานเท่าที่เห็นว่าวันใดจะเป็นวันสมควรเท่านั้น

4. ผลของการที่ศาลสั่งเลื่อนการนั่งพิจารณา ในวันนัดพิจารณา ถ้าศาลสั่งเลื่อนการพิจารณาต้องถือว่ามิได้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ เลย ถ้าในวันนั้นคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่มาศาลก็ไม่ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นขาดนัดพิจารณา เว้นแต่

ศาลได้สั่งว่าคู่ความฝ่ายที่ไม่ได้มาศาลในวันนัด ขาดนัดพิจารณาเสียก่อนที่จะสั่งเลื่อนการพิจารณาอย่างนี้ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นขาดนัดพิจารณาแล้ว แม้ต่อมาศาลจะสั่งเลื่อนการพิจารณาก็ตาม¹

4.1.2 การเลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะเหตุภายนอก นอกเหนือไปจากที่กล่าวมาแล้วในข้อ 1.1

หลักกฎหมาย

ถ้าการที่จะชี้ขาดตัดสินคดีเรื่องใดที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลใด จำต้องอาศัยทั้งหมดหรือแต่บางส่วนซึ่งคำชี้ขาดตัดสินบางข้อที่ศาลนั่นเอง หรือศาลอื่น จะต้องกระทำเสียก่อน หรือจำต้องรอให้เจ้าพนักงานฝ่ายธุรการวินิจฉัยชี้ขาดในข้อเช่นนั้น เสียก่อน หรือถ้าปรากฏว่าได้มีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นซึ่งอาจมีการฟ้องร้องอันอาจกระทำให้การชี้ขาดตัดสินคดีที่พิจารณาอยู่นั้นเปลี่ยนแปลงไป หรือในกรณีอื่นใดซึ่งศาลเห็นว่าถ้าได้เลื่อนการพิจารณาไปจักทำให้ความยุติธรรมดำเนินไปด้วยดี เมื่อศาลเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

ถ้าศาลมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาดังกล่าวแล้วโดยไม่มีกำหนดเมื่อศาลเห็นสมควร หรือคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอศาลจะมีคำสั่งให้เริ่มการนั่งพิจารณาต่อไปในวันใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้ (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 39)

ข้อพิจารณา

1. เหตุที่ต้องเลื่อนการนั่งพิจารณา สำหรับเหตุที่ต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาในข้อนี้มี 4 ประการคือ

ก. กรณีที่ศาลจำต้องอาศัยทั้งหมดหรือแต่บางส่วนซึ่งคำชี้ขาดตัดสินบางข้อที่ศาลนั่นเอง หรือศาลอื่นจะต้องกระทำเสียก่อน ศาลจึงต้องรอคำวินิจฉัยชี้ขาดบางข้อที่ศาลนั่นเองหรือศาลอื่น ระหว่างที่รอศาลจะสั่งเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีที่กำลังพิจารณาอยู่ไปก่อน เช่น โจทก์จำเลยพิพาทกัน เรื่องจำเลยทำให้ทรัพย์ของโจทก์เสียหาย จึงฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน จำเลยให้การว่าเป็นทรัพย์ของจำเลยซึ่งได้รับมรดกมาจากมารดา ขณะนั้นเองกำลังมีคดีอีกเรื่องหนึ่งอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลในปัญหาว่า

¹ ธานินทร์ กรัยวิเชียร, ศาสตราจารย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 2 พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนการพิมพ์, 2522), หน้า 86.

จำเลยในคดีก่อนเป็นโจทก์ฟ้องเรียกทรัพย์สินตามพินัยกรรมของมารดา กรณีดังกล่าวการฟ้องคดีระหว่างโจทก์จำเลยจึงต้องอาศัยคำชี้ขาดตัดสินของศาลที่พิจารณาคดีเรื่องมรดกเป็นหลักในการวินิจฉัย คู่ความจึงขอขอลើนการพิจารณาคดีระหว่างโจทก์จำเลยไปจนกว่าคดีเรื่องมรดกจะได้วินิจฉัยชี้ขาดแล้ว

ข. กรณีที่ศาลจำต้องรอให้เจ้าพนักงานฝ่ายธุรการวินิจฉัยชี้ขาดในข้อนั้นเสียก่อน เช่น ก่อนศาลจะชี้ขาดตัดสินคดีเรื่องใดที่ค้างพิจารณาอยู่จะต้องรอให้เจ้าพนักงานชี้เขตที่ดินที่พิพาท การตรวจเลือด การตรวจเอกสาร การตรวจลายมือปลอมหรือไม่ชี้ขาดเสียก่อน

ค. กรณีที่ปรากฏว่าได้มีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นซึ่งอาจมีการฟ้องร้องอันอาจจะกระทำให้การชี้ขาดตัดสินคดีที่พิจารณาอยู่นั้นเปลี่ยนแปลงไป หมายความว่าคดีที่กำลังพิจารณาอยู่นั้นเกี่ยวข้องกับคดีอาญาที่กำลังฟ้องร้องกันอยู่ ดังนั้น ศาลจึงต้องรอให้คดีอาญาที่ฟ้องอยู่นั้นได้วินิจฉัยชี้ขาดเสียก่อนจึงจะทำการชี้ขาดตัดสิน มิฉะนั้นคดีที่พิจารณาอยู่นั้นจะเปลี่ยนแปลงไป เช่น โจทก์ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยฐานละเมิดทำให้ร่างกายโจทก์บาดเจ็บสาหัส ระหว่างพิจารณาคดีปรากฏว่าจำเลยถูกฟ้องคดีอาญาในฐานทำร่างกายอันตรายสาหัส การพิจารณาคดีฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนฐานละเมิดต้องรอการพิจารณาไว้ก่อน เพื่อรอฟังผลการตัดสินชี้ขาดของคดีอาญา

ง. กรณีอื่นใดซึ่งศาลเห็นว่าถ้าได้เลื่อนการพิจารณาไปจักทำให้ความยุติธรรมดำเนินไปด้วยดี หมายถึงการเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีในเหตุอื่นซึ่งไม่ต้องตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่ศาลเห็นว่าถ้าได้เลื่อนการนั่งพิจารณาจักทำให้ความยุติธรรมดำเนินไปด้วยดีก็อาจมีการเลื่อนการนั่งพิจารณาได้ เช่น คู่ความแถลงต่อศาลว่าขอให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีออกไป เพราะขณะนี้อยู่ระหว่างการติดต่อประนีประนอมยอมความ เป็นต้น

2. การเลื่อนการนั่งพิจารณา

ก. ศาลอาจมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาได้ เมื่อศาลเห็นสมควรไม่ว่าคู่ความจะมีคำขอขึ้นมากหรือไม่ หรือ

ข. คู่ความที่เกี่ยวข้องอาจร้องขอให้เลื่อนการนั่งพิจารณาต่อไปก็ได้

3. วิธีการเลื่อนการนั่งพิจารณา

ถ้าคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอให้เลื่อนการนั่งพิจารณา คู่ความอาจร้องขอด้วยวาจาจากศาลนั่งพิจารณา หรือทำเป็นคำร้องก็ได้

4. กำหนดระยะเวลาในการเลื่อนการนั่งพิจารณา

กำหนดระยะเวลาในการเลื่อนการนั่งพิจารณาทำได้ก่อนจะมีคำพิพากษาหรือคำชี้ขาดข้อนั้น ๆ แล้ว หรือภายในระยะเวลาใด ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

5. คำสั่งศาลให้เลื่อนการนั่งพิจารณา

กรณีคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอให้เลื่อนการนั่งพิจารณา ก่อนศาลจะสั่งต้องฟังคู่ความทุกฝ่ายก่อนจึงมีคำสั่งอย่างใด และศาลจะสั่งเลื่อนการนั่งพิจารณาหรือไม่ยอมอยู่ในดุลพินิจของศาล¹ ถ้าศาลมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาดังกล่าวแล้วโดยไม่มีกำหนด เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความที่เกี่ยวข้องร้อง ศาลจะมีคำสั่งให้เริ่มการนั่งพิจารณาต่อไปในวันใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้

4.1.3 การเลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะคู่ความมีเหตุจำเป็นหลัก

กฎหมาย

เมื่อศาลได้กำหนดนัดวันนั่งพิจารณาและแจ้งให้คู่ความทราบแล้ว ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีเหตุจำเป็นที่จะต้องขอเลื่อนการนั่งพิจารณาต่อไป โดยเสนอคำขอในวันนั้นหรือก่อนวันนั้นศาลจะสั่งให้เลื่อนต่อไปก็ได้ แต่เมื่อศาลได้สั่งให้เลื่อนไปแล้วคู่ความฝ่ายนั้นจะขอเลื่อนการนั่งพิจารณาก็ไม่ได้ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้และคู่ความฝ่ายที่จะขอเลื่อนแสดงให้เป็นที่พอใจของศาลได้ว่า ถ้าศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนต่อไปอีกจะทำให้เสียความยุติธรรม ก็ให้ศาลสั่งเลื่อนคดีต่อไปได้เท่าที่จำเป็นแม้จะเกินกว่าหนึ่งครั้ง

ในกรณีที่ศาลสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาต่อไปตามวรรคหนึ่ง ตามคำขอของคู่ความฝ่ายใด ศาลอาจสั่งให้คู่ความฝ่ายนั้นเสียค่าป่วยการพยานซึ่งมาศาลตามหมายเรียกและเสียค่าใช้จ่ายในการที่คู่ความฝ่ายอื่นมาศาล เช่น ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักของตัวความ ทนายความหรือพยาน เป็นต้น ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

---

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 304/2503 การที่ศาลจะสั่งให้รอคดีแบ่งไว้ฟังผลคดีอาญานั้น ตาม ป.วิแพ่ง มาตรา 39 เป็นแต่ให้ศาลใช้ดุลพินิจว่า เมื่อศาลเห็นสมควรจะสั่งให้รอคดีไว้ก่อนก็ได้.

ค่าป่วยการหรือค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้ตกเป็นพับ ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีไม่ชำระค่าป่วยการ หรือค่าใช้จ่ายตามที่ศาลกำหนดให้ศาลยกคำสั่งเลื่อนคดีนั้นเสีย ค่าขอเลื่อนคดีตามวรรคหนึ่ง ถ้าไม่ได้เสนอต่อหน้าศาลด้วยวาจาก็ให้ทำเป็นคำร้องและจะทำฝ่ายเดียว โดยได้รับอนุญาตจากศาลก็ได้ (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 40)

ข้อพิจารณา

1. เหตุที่ต้องเลื่อนการนั่งพิจารณา

การเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีนี้เป็นเพราะคู่ความมีเหตุจำเป็น หรือจะเรียกว่าเป็นกิจธุระของคู่ความก็ได้ เช่น ในวันนัดสืบพยานจำเลย ทนายจำเลยขอเลื่อนคดี โดยแถลงว่าจำเลยมีจดหมายมาบอกว่าป่วย และอีกฝ่ายหนึ่งไม่คัดค้าน แม้จะไม่มีพยานจำเลยมาศาล เมื่อไม่มีเหตุอันสงสัยว่าจำเลยประวิงความแล้ว ก็ควรอนุญาตให้เลื่อนคดี (คำพิพากษาฎีกาที่ 834-844/2482)

2. ผู้มีสิทธิขอเลื่อนการนั่งพิจารณา

การเลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะคู่ความมีเหตุจำเป็นนี้ ผู้มีสิทธิขอเลื่อนได้ก็คือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มีเหตุจำเป็น

3. วิธีการขอเลื่อนการนั่งพิจารณา

ก. คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มีเหตุจำเป็น จะขอเลื่อนการนั่งพิจารณาโดยเสนอต่อศาลด้วยวาจาขณะที่ศาลออกนั่งพิจารณา โดยคู่ความฝ่ายนั้นต้องแถลงถึงเหตุผลแห่งความจำเป็นที่จะต้องขอเลื่อนคดี ว่าตนมีความจำเป็นอย่างไรบ้าง

ข. คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มีเหตุจำเป็น จะขอเลื่อนการนั่งพิจารณาโดยยื่นคำขอทำเป็นคำร้องขอเลื่อนคดีต่อศาล ซึ่งคู่ความอาจขออนุญาตจากศาล โดยยื่นคำขอฝ่ายเดียวก็ได้

4. ระยะเวลาในการขอเลื่อนการนั่งพิจารณา

การเสนอคำขอเลื่อนการนั่งพิจารณา ถ้าเสนอต่อศาลด้วยวาจา ให้กระทำในเวลาขณะที่ศาลออกนั่งพิจารณา หรือในวันกำหนดนัดนั่งพิจารณาคดีหรือก่อนวันนั้นโดยทำเป็นคำร้องขอเลื่อนคดีต่อศาล

5. คำสั่งของศาล

การขอเลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะคู่ความมีเหตุจำเป็น ไม่ว่าจะเสนอคำขอด้วยวาจาหรือทำเป็นคำร้องก็ตาม ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนหรือไม่ยอมอยู่ใน

ดุลพินิจของศาล และหากศาลสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาต่อไปแล้วจะสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาอีกไม่ได้ เว้นแต่คู่ความฝ่ายที่จะขอเลื่อนแสดงให้เป็นที่พอใจของศาลว่ามีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ ถ้าศาลไม่อนุญาตให้เลื่อนต่อไปอีกจะทำให้เสียความยุติธรรม ก็ให้ศาลสั่งเลื่อนคดีต่อไปได้เท่าที่จำเป็นแม้จะเกินกว่าหนึ่งครั้ง

6. ผลของการที่ศาลสั่งเลื่อนการนั่งพิจารณา

ในกรณีที่ศาลสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณา ต้องถือว่าในวันนัดพิจารณาคดีมิได้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ เลย นอกจากนี้ ถ้าการที่ศาลสั่งเลื่อนการนั่งพิจารณาตามคำขอของคู่ความฝ่ายใด ศาลอาจสั่งให้คู่ความฝ่ายนั้นเสียค่าปฎิการพยานซึ่งมาศาลตามหมายเรียกและเสียค่าใช้จ่ายในการที่คู่ความฝ่ายอื่นมาศาล เช่น ค่าพาหนะเดินทางและค่าเช่าที่พักของตัวความ ทนายความ หรือพยาน เป็นต้น ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

ถ้าศาลสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ขอให้เลื่อนการนั่งพิจารณาจ่ายค่าปฎิการหรือค่าใช้จ่ายดังกล่าวแล้ว คู่ความฝ่ายนั้นไม่จ่าย ศาลจะสั่งยกคำขอเลื่อนคดีนั้นเสียค่าปฎิการหรือค่าใช้จ่ายให้ตกเป็นพับไป

4.1.4 การเลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะความป่วยเจ็บของตัวความผู้แทนทนายความ พยานหรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาล

หลักกฎหมาย

ถ้ามีการขอเลื่อนการนั่งพิจารณาโดยอ้างว่าตัวความ ผู้แทนทนายความ พยานหรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาลไม่สามารถมาศาลได้เพราะเจ็บป่วยเมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว ศาลจะมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานไปทำการตรวจก็ได้ และถ้าสามารถหาแพทย์ได้ก็ให้ตั้งแพทย์ไปตรวจด้วย ถ้าผู้ที่ศาลตั้งให้ไปตรวจได้รายงานโดยสาบานตนหรือกล่าวคำปฏิญาณแล้ว และศาลเชื่อว่าอาการของผู้ที่อ้างว่าป่วยนั้นไม่ร้ายแรงถึงกับจะมาศาลไม่ได้ ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการขาดนัด หรือการไม่มาศาลของบุคคลที่อ้างว่าป่วยนั้น แล้วแต่กรณี

ศาลอาจสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ขอให้ไปตรวจตามวรรคหนึ่ง หรือคู่ความผู้ใดไปกับผู้ที่ศาลตั้งให้ไปตรวจคู่ความนั้นจะมอบให้ผู้ใดไปแทนตนก็ได้

คำพาหนะและคำป่วยการของเจ้าพนักงานและแพทย์ให้ถือว่าเป็น
คำถุชาธรรมเนียมและให้นำมาตรา 166 มาใช้บังคับ (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 41)

ข้อพิจารณา

1. เหตุที่ขอเลื่อนการนั่งพิจารณา กรณีที่จะขอเลื่อนการนั่ง
พิจารณาในข้อนี้มีได้ด้วยเหตุที่ตัวความ ผู้แทน พยานหรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาล
ป่วยเจ็บไม่สามารถมาศาลได้

2. การขอเลื่อนการนั่งพิจารณา

เมื่อตัวความ ผู้แทน ทนาย พยานหรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาล
ป่วยเจ็บไม่สามารถมาศาลได้ คู่ความฝ่ายนั้น ผู้แทน หรือทนายของคู่ความฝ่ายนั้นมีคำขอ

**3. คำสั่งศาลให้เลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะเหตุตัวความ ผู้แทน
ทนาย พยานหรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาลป่วยเจ็บไม่สามารถมาศาลได้**

เมื่อคู่ความ ผู้แทน หรือทนายได้มีคำขอต่อศาลให้สั่งเลื่อนการนั่ง
พิจารณาคดี เพราะเหตุตัวความ ผู้แทน หรือทนายได้มีคำขอต่อศาลให้สั่งเลื่อนการนั่ง
พิจารณาคดี เพราะเหตุตัวความ ผู้แทน ทนาย พยานหรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาล
ป่วยเจ็บไม่สามารถมาศาลได้ ก่อนที่ศาลจะสั่งเลื่อนการนั่งพิจารณาคดี โดยศาล
เห็นสมควรเองหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว ศาลจะต้องมีคำสั่งตั้งเจ้า
พนักงานไปทำการตรวจและถ้าสามารถหาแพทย์ได้ก็ให้ตั้งแพทย์ไปตรวจด้วยว่าอาการ
ป่วยเจ็บของผู้ที่อ้างนั้นเป็นอย่างไร ร้ายแรงถึงกับมาศาลได้หรือไม่

**คำสั่งของศาลเพื่อการขอเลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะความ
ป่วยเจ็บของตัวความ ผู้แทน ทนายความ พยานหรือบุคคลที่ถูกเรียกให้มาศาล**

ก. ถ้าผู้ที่ศาลตั้งให้ไปตรวจตัวความ ผู้แทน ทนายความ พยาน
หรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาล แล้วได้รายงานโดยสาบานตนหรือกล่าวคำปฏิญาณแล้ว
และศาลเชื่อว่าอาการของผู้ที่อ้างว่าป่วยนั้นไม่ร้ายแรงถึงกับมาศาลไม่ได้ ศาลก็ไม่อนุญาต
ให้เลื่อนคดีและดำเนินกระบวนการไปเช่นเดียวกับคดีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งขาดนัด
พิจารณา กล่าวคือ ตัวความ ผู้แทน ทนายความ พยานหรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาล
เพียงอาจเสียสิทธิประการต่าง ๆ แล้วแต่เรื่องเท่านั้นไม่ถึงกับเป็นการขาดนัดพิจารณา
ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเรื่องการขาดนัดพิจารณาเพราะมิใช่กรณีคู่ความฝ่ายใดไม่มา
ศาลในวันนัดสืบพยาน

ข. ถ้าผู้ที่ศาลตั้งให้ไปตรวจผู้ที่อ้างว่าป่วยเจ็บมาศาลไม่ได้
ได้รายงานโดยสาบานตนหรือกล่าวคำปฏิญาณแล้วและศาลเชื่อว่าอาการของผู้อ้างว่าป่วย
เจ็บนั้นร้ายแรงถึงกับมาศาลไม่ได้ศาลก็จะสั่งอนุญาตให้เลื่อนการนั่งพิจารณา

ค. ศาลอาจสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ขอให้ศาลตั้งเจ้าพนักงาน หรือ
แพทย์ไปตรวจหรือคู่ความใดไปกับผู้ที่ศาลตั้งให้ไปตรวจ หรือคู่ความนั้นจะมอบให้ผู้ใดไป
แทนตนก็ได้ สำหรับค่าพาหนะและค่าป่วยการของเจ้าพนักงานและแพทย์ให้ถือว่าเป็นค่า
ฤชาธรรมเนียม โดยคู่ความฝ่ายที่ขอให้ศาลตั้งเป็นผู้จ่ายค่าพาหนะและค่าป่วยการ

4.2 เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีโดยกฎหมาย

เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีเพราะกฎหมายบัญญัติให้เลื่อนโดยเฉพาะมีอยู่
2 กรณี คือ

4.2.1 เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีเพราะคู่ความมรณะตามประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 42

4.2.2 เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีเพราะคู่ความตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ
ผู้แทนหรือทนายความมรณะ หรือหมดอำนาจ

4.2.1 เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีโดยกฎหมาย

หลักกฎหมาย

ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลได้มรณะ
เสียก่อนศาลพิพากษาคดีให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปจนกว่าทายาทของผู้มรณะ หรือ
ผู้จัดการทรัพย์สินมรดกของผู้มรณะหรือบุคคลอื่นใดที่ปกครองทรัพย์สินมรดกไว้ จะได้เข้ามา
เป็นคู่ความแทนที่ผู้มรณะ ฯลฯ (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 42 วรรคแรก)

ข้อพิจารณา

เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดีที่อยู่ในระหว่างพิจารณาของศาล
ใดศาลหนึ่งได้มรณะเสียก่อนศาลพิพากษาคดี ศาลจะต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาไปเสมอ
เพื่อให้ทายาทของผู้มรณะหรือผู้จัดการทรัพย์สินมรดกของผู้มรณะ หรือบุคคลอื่นใดที่
ปกครองทรัพย์สินมรดกไว้เข้ามาเป็นคู่ความแทนที่ผู้มรณะ และการเลื่อนการนั่งพิจารณาคดี
เพราะคู่ความมรณะนี้ศาลย่อมมีคำสั่งให้เลื่อนได้เองโดยไม่ต้องมีคู่ความหรือบุคคลอื่น
ร้องขอ เพราะกฎหมายบัญญัติบังคับให้ศาลต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาไปเพราะคู่ความ
มรณะ

4.2.2 เลื่อนการนั่งพิจารณาคดีเพราะคู่ความตกเป็นผู้ไร้ความสามารถผู้แทน หรือทนายความมรณะ หรือหมดอำนาจ

ป.วิ.แพ่ง มาตรา 45 บัญญัติว่า “ถ้าปรากฏต่อศาลว่าคู่ความฝ่ายหนึ่งตกเป็นผู้ไร้ความสามารถก็ดี หรือผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ไร้ความสามารถได้มรณะ หรือหมดอำนาจเป็นผู้แทนก็ดี ให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปภายในระยะเวลาอันสมควร เพื่อผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมคนใหม่จะได้แจ้งให้ทราบถึงการได้รับแต่งตั้งของตน โดยยื่นคำขอเป็นคำร้องต่อศาลเพื่อการนั้น ถ้ามิได้ยื่นคำขอดังกล่าวมาแล้ว ให้นำมาตรา 56 มาใช้บังคับ

ถ้าผู้แทนหรือทนายความของคู่ความได้มรณะหรือหมดอำนาจเป็นผู้แทนให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปจนกว่าตัวความจะได้ยื่นคำร้องต่อศาลแจ้งให้ทราบถึงการที่ได้แต่งตั้งผู้แทน หรือทนายความขึ้นใหม่ หรือคู่ความฝ่ายนั้นมีความประสงค์จะมาว่าคดีด้วยตนเอง แต่ถ้าศาลเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียวให้ศาลมีอำนาจสั่งกำหนดระยะเวลาไว้พอสมควร เพื่อให้ตัวความมีโอกาสแจ้งให้ทราบถึงการแต่งตั้งหรือความประสงค์ของตนนั้นก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าตัวความมิได้แจ้งให้ทราบภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ศาลจะมีคำสั่งให้เริ่มการพิจารณาต่อไปในวันใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้

บทบัญญัติแห่งวรรคก่อนนั้น ให้นำมาใช้บังคับแก่กรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้ไร้ความสามารถหมดอำนาจลง เพราะเหตุที่บุคคลนั้นได้มีความสามารถขึ้นแล้วด้วยอนุโลม”

ข้อพิจารณา

การเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีตามมาตรา 45 นี้มีอยู่ 5 กรณีด้วยกัน คือ

1. คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ
  2. ผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ไร้ความสามารถได้มรณะหรือหมดอำนาจเป็นผู้แทน
  3. ผู้แทนของคู่ความได้มรณะหรือหมดอำนาจ
  4. ทนายความของคู่ความได้มรณะหรือหมดอำนาจ
  5. เมื่อผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้ไร้ความสามารถหมดอำนาจลง
- เพราะเหตุที่ผู้ไร้ความสามารถมีความสามารถขึ้นแล้ว

1. คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ

กรณีที่จะถือว่าตัวความตกเป็นผู้ไร้ความสามารถอันศาลจะต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 45 นี้ ต้องเป็นกรณีที่เมื่อเริ่มคดีนั้นตัวความมีความสามารถบริบูรณ์ แต่ตกเป็นผู้ไร้ความสามารถในระหว่างที่คดียังไม่เสร็จสิ้น ศาลจะต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไปภายในระยะเวลาอันสมควร เมื่อผู้แทนโดยชอบธรรมจะได้แจ้งให้ทราบถึงการได้รับแต่งตั้งของตน

2. ผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ไร้ความสามารถได้มรณะหรือหมดอำนาจ

“ผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ไร้ความสามารถได้มรณะหรือหมดอำนาจ ศาลต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาไปภายในระยะเวลาอันสมควรเพื่อผู้แทนโดยชอบธรรมจะได้แจ้งให้ทราบถึงการแต่งตั้งผู้แทนโดยชอบธรรมคนใหม่”

กรณีเป็นเรื่องที่ตัวความเป็นผู้ไร้ความสามารถอยู่แล้ว ก่อนเข้าดำเนินคดีและได้เข้าดำเนินคดีโดยมีผู้แทนโดยชอบธรรมทำการแทนโดยถูกต้อง ป.วิ.แพ่ง มาตรา 56 และ 66 แล้ว แต่ต่อมาในระหว่างดำเนินคดีนั้นผู้แทนโดยชอบธรรมนั้นได้มรณะ หรือหมดอำนาจเสียแต่ถ้าเป็นเรื่องที่ผู้ที่ยังอ้างว่าเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม และเข้าดำเนินคดีแทนนั้น แม้ว่ามีได้มีอำนาจ หรืออำนาจของผู้ที่นับภพรอง เช่นนี้ก็ยังคงเป็นกรณีตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 66 แต่กรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่ความผู้ไร้ความสามารถหมดอำนาจลงเพราะเหตุที่ผู้ไร้ความสามารถนั้นมีความสามารถขึ้นนั้น ป.วิ.แพ่ง มาตรา 45 วรรคสาม มิให้ถือว่าเป็นกรณีที่จะต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาตามมาตรา 45 วรรคแรก แต่กลับบัญญัติว่าให้ใช้ “บทบัญญัติแห่งวรรคก่อน” ซึ่งหมายถึงวรรคสองมาบังคับโดยอนุโลม เช่น บิดาของผู้เยาว์ฟ้องคดีแทนผู้เยาว์ไว้โดยถูกต้องแล้ว ต่อมาในระหว่างพิจารณาปรากฏว่าผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะขึ้น ทำให้บิดาหมดอำนาจเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมไป เช่นนี้ต้องบังคับตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 45 วรรคสองมิใช่มาตรา 45 วรรคหนึ่ง

การเลื่อนการนั่งพิจารณาในกรณีตามมาตรา 45 วรรคแรก กฎหมายให้ศาลเลื่อนเมื่อปรากฏว่า ผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ไร้ความสามารถได้มรณะหรือหมดอำนาจ ดังนั้น แม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดร้องขอขึ้นมาให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณา ศาลก็มีอำนาจเลื่อนเองได้

3. ผู้แทนหรือผู้รับมอบอำนาจจากคู่ความได้มรณะหรือหมด

อำนาจ

“ถ้าผู้แทนหรือผู้รับมอบอำนาจจากคู่ความได้มรณะหรือหมดอำนาจ ศาลต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาไปจนกว่าตัวความจะยื่นคำร้องแจ้งให้ทราบถึงการแต่งตั้งผู้แทนหรือผู้รับมอบอำนาจใหม่ หรือตัวความประสงค์จะดำเนินคดีเอง แต่ถ้าศาลเห็นสมควร ศาลอาจกำหนดเวลาให้ตามสมควร ถ้าตัวความมิได้แจ้งให้ศาลทราบภายในกำหนดศาลจะสั่งให้เริ่มการพิจารณาต่อไปในวันใดตามที่เห็นสมควรก็ได้”

กรณีตามมาตรา 45 วรรคสองนี้ เป็นเรื่องผู้แทนหรือทนายความของคู่ความมรณะ หรือหมดอำนาจ ซึ่งในหลักกฎหมายข้อนี้จะกล่าวถึงเฉพาะผู้แทนของคู่ความตามมาตรา 45 วรรคสองนี้มิใช่ผู้แทนโดยชอบธรรมตามบทนิยามในมาตรา 1 (13) แห่ง ป.วิ.แพ่ง ทั้งนี้ เพราะกรณีผู้แทนโดยชอบธรรม ตาม ป.วิ.แพ่ง มาตรา 1 (13) มรณะ หรือหมดอำนาจนั้นได้แยกไปบัญญัติไว้ในมาตรา 45 วรรคแรกแล้ว ดังนั้นคำว่า “ผู้แทน” ในที่นี้จึงหมายถึงบุคคลต่อไปนี้คือ

- ก. ผู้แทนนิติบุคคล
- ข. ผู้รับมอบอำนาจให้ดำเนินคดีแทนตัวความ
- ค. ผู้ดำรงตำแหน่งกรณีตำแหน่งเป็นคู่ความได้ตามกฎหมาย เช่น พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

4. ทนายความของคู่ความได้มรณะหรือหมดอำนาจ

“ถ้าทนายความของคู่ความได้มรณะ หรือหมดอำนาจ ว่าต่างแก่ต่างแทนตัวความให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปจนกว่าตัวความจะยื่นคำร้องแจ้งให้ทราบถึงการแต่งตั้งทนายความใหม่ หรือตัวความประสงค์จะดำเนินคดีเอง แต่ถ้าศาลเห็นสมควร ศาลอาจกำหนดเวลาให้ตามสมควร ถ้าตัวความมิได้แจ้งให้ศาลทราบภายในกำหนด ศาลจะสั่งให้เริ่มการพิจารณาต่อไปในวันใดตามที่เห็นสมควรก็ได้”

ในกรณีที่ทนายความของตัวความได้มรณะหรือหมดอำนาจนี้เป็นกรณีที่ต้องบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 45 วรรค 2 เช่นเดียวกับกรณี “ผู้แทน” ของตัวความมรณะหรือหมดอำนาจตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อที่ 3 เมื่อปรากฏกรณีตามข้อ 3 และข้อ 4 นี้แล้วให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปจนกว่าตัวความจะได้ยื่นคำร้องต่อศาล แจ้งให้ศาลทราบถึงการที่ได้แต่งตั้งผู้แทนหรือทนายความขึ้น

ใหม่ หรือประสงค์จะมาว่าคดีด้วยตนเอง ในกรณีนี้กฎหมายให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไป และการเลื่อนในกรณีเช่นนี้ศาลไม่จำเป็นต้องกำหนดเวลา คงเลื่อนไปจนกว่าตัวความฝ่ายนั้นจะยื่นคำร้องขึ้นมาว่าได้ตั้งผู้แทนหรือทนายใหม่แล้ว

5. เมื่อผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้ไร้ความสามารถหมดอำนาจลง เพราะเหตุที่ผู้ไร้ความสามารถได้มีความสามารถขึ้นแล้ว กรณีนี้มีใช้หมดอำนาจเช่นที่บัญญัติไว้ในมาตรา 45 วรรคแรก แต่เป็นกรณีที่ต้องบังคับตามบทบัญญัติมาตรา 45 วรรคสอง (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 45 วรรค 3) เช่นกรณีผู้เยาว์เป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้ว หรือผู้วิกลจริตหายจากเป็นผู้วิกลจริตเป็นผู้มีความสามารถบริบูรณ์ ผู้แทนโดยชอบธรรมที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนผู้เยาว์อยู่นั้นย่อมหมดอำนาจ ศาลต้องเลื่อนการนั่งพิจารณาไปเพื่อตัวความจะได้แจ้งให้ทราบถึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยตนเองต่อไป

คำถามท้ายบท

ข้อ 1 จำเลยคดีแพ่งมีทนายความ 2 คน พอถึงวันนัดสืบพยานจำเลยทนายจำเลยคนหนึ่งป่วยและทำใบมอบฉันทะให้เสมียนมายื่นคำร้องเพื่อขอลื่อนการสืบพยานจำเลย โดยไม่มีตัวจำเลยและพยานฝ่ายจำเลยมาศาล โจทก์คัดค้าน ศาลจึงสั่งว่าไม่มีเหตุที่จำเลยจะขอลื่อนคดี เพราะความเจ็บป่วยของทนายจำเลย เมื่อจำเลยและพยานจำเลยไม่มาศาลในวันนัดสืบพยานจำเลย ย่อมถือได้ว่าจำเลยไม่มีพยานมาสืบตามข้อต่อสู้ ดังนี้ ท่านเห็นว่า คำสั่งของศาลชอบด้วยเหตุผลหรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อ 2 โจทก์มีหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อน และในวันนัดสืบพยานโจทก์ครั้งแรก ทนายโจทก์ได้ขอถอนตัว โจทก์จึงขอลื่อนคดีและศาลอนุญาต ต่อมาก่อนวันนัดสืบพยานโจทก์ ทนายความโจทก์คนใหม่ซึ่งโจทก์ตั้งเป็นทนายของตนได้โทรเลขขอลื่อน อ้างว่าติดความที่ศาลอื่นครั้นถึงวันนัดสืบพยานโจทก์ ตัวโจทก์จึงไปศาลและแถลงขอลื่อนโดยอ้างเหตุผลดังกล่าว ศาลสั่งไม่อนุญาต ดังนี้ ท่านเห็นว่าคำสั่งศาลถูกต้องหรือไม่เพียงใด

คำตอบท้ายบท

ข้อ 1 หลักกฎหมาย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 41

วินิจฉัย คดีตามปัญหาปรากฏว่าจำเลยมีทนายความ 2 คน แม้ทนายความคนหนึ่งจะป่วย ทนายความอีกคนหนึ่งของจำเลยก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ แต่ไม่มาศาล และไม่ได้แถลงถึงเหตุจำเป็นประการใด จึงไม่มีเหตุผลที่จำเลยจะขอเลื่อนคดี เพราะเหตุที่มีทนายจำเลยคนเดียวป่วย และในวันนัดสืบพยานจำเลยก็ไม่มีตัวจำเลยและพยานฝ่ายจำเลยมาศาลด้วย ดังนั้นการที่ศาลสั่งไม่อนุญาตให้เลื่อนคดี จำเลยก็ต้องสืบพยานของตนตามที่ศาลนัดไว้แล้ว แต่เมื่อไม่มีพยานจำเลยมาศาลก็เท่ากับจำเลยไม่มีพยานมาสืบ คำสั่งของศาลตามปัญหาจึงชอบด้วยเหตุผลแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 3807/2528)

ข้อ 2 หลักกฎหมาย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 40

วินิจฉัย คดีตามปัญหา โจทก์มีหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อน ตัวโจทก์ก็ได้เคยขอเลื่อนคดีด้วยเหตุที่ทนายโจทก์จะขอเลื่อนการนั่งพิจารณาคดีไม่ได้ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้และมีเหตุผลสมควรที่อาจทำให้เสียความยุติธรรมได้ แต่เหตุที่โจทก์ยกขึ้นอ้างในครั้งที่สองนี้ยังถือไม่ได้ว่ามีเหตุจำเป็นและมีเหตุอันสมควร เพราะศาลได้ให้โอกาสโจทก์ขอเลื่อนคดีในเหตุขัดข้องอย่างเดียวกันที่เกี่ยวกับทนายความ เพื่อเตรียมคดีของโจทก์มาแล้ว คำสั่งศาลจึงถูกต้องแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 1947/2505)